

njihov poziv, trebalo bi isticati njegovo značenje i pisati o načinu, kako će ga najbolje vršiti, trebalo bi iznositi njihova zapažanja, teškoće, plodove.

Kao i u svakom drugom zvanju, i pri tome poslu može se pun uspjeh očekivati samo onda, ako mu se čovjek preda sav, neopterećen drugim zadacima. Stvarati može samo onaj, tko radi s punom svojom snagom, a ne tegli teret kao konjče toliko premoreno, da ga još samo bič volje može pokrenuti naprijed. Istinski prijatelji naših srednjih škola nazivaju mučenicima srednjoškolske nastavnike, naročito profesore hrvatskog ili srpskog jezika. Broj nedjeljnih sati, broj učenika, broj zadaća, materijalne prilike toliko ih vežu, da moraju raditi gotovo mehanički, da bi posvršavali sve obaveze. No i to je pitanje, o kome bi trebalo govoriti otvoreno, pošteno, jasno i načelno. Pa možda i u »Jeziku«.

OKO NAŠE ORTOEPIJE

Stjepan Ivšić

5. *agòvānje* (ne *āgovānje*) i akcenat glagola na *-ovati*.

Tursku riječ *aga* poznaju naši pismeni ljudi ponajviše samo iz škole ili iz knjiga pa je zato obično i krivo izgovaraju s akcentom *āga* mjesto *àga*. Prema tome i ime Mažuranićeve pjesme „*Smrt Smàil-àge Ćengića*“ izgovaraju mnogi s krivim akcentom „*Smrt Smàil-àge Ćengića*“, a naziv prvoga pjevanja „*Agovanje*“ govore najčešće *āgovānje* mjesto *agòvānje*. Od naših rječnika, u kojima se riječi akcentuju, nalazimo spomenutu glagolsku imenicu samo u Benešićevu „*Hrvatsko-poljskom rječniku*“ s akcentom *āgovānje* pored *āga*. Glagola *agovati* ne bilježi Benešić, a nemaju ga ni drugi rječnici. Prema Benešićevu akcentu *āgovānje* očekivali bismo, dakako, i akcenat *āgovati* i *āga* (mjesto *àga*), kao što imamo na pr. *gāzdovati* prema *gāzda*.

Da bi prema osnovnoj imenici *āga* trebalo da bude izveden glagol *agòvati* (s akcentom kao u *kupòvati*) i prema njemu *agòvānje* (kao *kupòvānje*), to će se vidjeti dalje u ovom članku. Na takav akcenat upućuje već sama paralela *pašovati* i *pašòvānje* prema *pāša* u VRj. U Benešićevu „*Rječniku*“ nalazimo doduše u alfabetskom redu akcenat *pāšovati* i *pāšovānje* uz neobičan akcenat *pāša*, ali se ti akcenti u popravcima (na str. 1312.) okreću na Vukov akcenat *pašovati*, *pašòvānje* i *pāša*. Što je Benešić akcentovao *pāšovati* i *pāšovānje*, to je zato, što mnogi govore osnovnu imenicu s akcentom *pāša*. Riječ *paša* nije ograničena samo na područje, gdje je čuva još i danas živa uspomena na nekadašnju tursku vlast i državnu upravu s pašama i vezirima: ona je kao službeni naziv za visokog turskog upravnika preuzimana i u druge jezike te se u njima udešavala prema njihovu akcentu. Tako se dogodilo, da ta riječ nije u naš književni jezik ulazila samo sa svojim origi-

nalnira bosansko-hercegovačkim akcentom *paša* > *pāša*, nego je na njezin izgovor utjecao kod nas osobito njemački, pa je tako došao i naš akcenat *pāša*. I Maretić u ARJ. kod riječi *pāša* spominje, da mnogi govore i *pāša*, dodajući, da to nije rđavo, jer i sam Vuk piše posesivni adjektiv *pāšin*. No na to treba reći, da akcenat pridjeva *pāšin* ne mora sfajati prema *pāša*, kao što ni dubrovački akcenat *sēstrin* (v. Rešetar, Der stok. Dialekt 287) ne stoji prema „*sēstra*“ ni ruski *sēstrin* prema „*sēstra*“ ili naš *ōcin* prema „*ōlac*“.

U našem je književnom jeziku riječ *pāša* dobila i pejorativno značenje: samovoljan državni upravnik, a prema njemu je i glagol *pašovati* dobio značenje: vladati se kao takav upravnik. Kad bismo htjeli dopustiti akcenatsku dubletu, onda bismo mogli razlikovati *pašovati* 'biti paša' i *pāšovati* 'vladati se kao paša', ali nam takva dubleta ne treba.

Danas bismo teško mogli doći u priliku da upotrebimo denominativan glagol *agovati*, a rijetko i *pašovati*, ali ima denominativan, u prošlom vijeku načinjen glagol *mačevati se*, običan u današnjem sportskom životu, s izvedenim * riječima *mačevanje* i *mačevalac*. I taj se glagol često čuje s krivim akcentom *māčevati se*, pa tako i Benešić akcentuje *māčevati se*, *māčevānje* i *māčevalac*. Da je prema osnovnoj imenici *māč-māča* pravi akcenat *mačevati se*, dokazuje i ovdje već sama paralela s glagolom *bičevati* prema *bič-biča*, koji se bilježi samo s tim akcentom.

Da bismo potpuno razumjeli akcenat *agovati*, *pašovati* i *mačevati se*, reći ću sto treba o akcentu glagola na *-ovati*. Budući da je *-a-* u završetku *-ovati* imalo nekad akutsku intonaciju, to je ono nosilo akcenat svagdje, gdje osnova nije imala akcenat akutske prirode; ispor. na pr. *ljětovati* prema *ljěto* pored *zimovati* prema *zima*. Prema tome razumijemo akcenat na infinitivnom završetku u primjerima: a) od nenaglašene osnove kao u *psovati* prema *pās-psā*, *robovati* prema *rōb-rōba*, *bičevati* prema *bič-biča*, *momkovati* prema *mōmak-mōmka*, *svjēdokovati* prema *svjēdok-svjēdōka*, *kraljevati* prema *krāl-j-krālja*, *hajdukovati* (u R- K. krivo *hājdukovati*) prema *hājduk-hājduka*; *gozbovati* prema *gōzba*, *slušbovati* prema *slūšba*, *rukovati* prema *rūka*, *djevovati* prema *djēva*, *sirotovati* prema *sirōta*, *mudrovati* prema *mūdar* i dr. — b) od osnove imenica s akcentom kao *drūg-drūga*; ispor. *drugovati*, *danovati*, *dugovati*, *knešovati*, *kumovati*, *vjekovati* i dr. — c) od osnove pridjeva s akcentom kao *mlād*; ispor. *mlādovati*, *dragovati*, *luđovati* i dr. — d) od osnove imenica s akcentom kao *gōst-gōsta*; ispor. *gostovati*, *bogovati*, *bolovati*, *zborovati* i dr. I prema akcentu *kāmen-kāmena* s lok. *kāmēnu* mogli bismo imati akcenat *kāmēnovati*, ali Vuk ima samo *kāmēnovati* (ispor. i *kāmeniti se* mjesto *kāmēniti se*) kao i *přstenovati* prema *přsten-přstena* s lok. *přstēnu* pored *prijateljevati* prema *přijatelj* s gen. pl. *přijateljā*. I prema *īme* s pl. *īmēna* mogli bismo imati *īmēnovati* mjesto običnog *īmenovati*. Pored spomenutih glagola s akcentom na infinitivnom završetku *-ovati* imamo druge s akcentom na osnovi, gdje je akcenat bio akutske prirode; ispor. na pr. *cārovati* prema *cār-cāra*, *kmětovati* prema *kmět-kmēta*,

rätovati prema *rät-räta*, *rädovati (se)* prema *räd, rāda, rādo*; *äšikovati* prema *äšik*, *könakovati* prema *könak*, *prörokovati* prema *prörök*, *öbjedovati* prema *öbjed*, *sävjetovati* prema *sävjet*, *nälikovati* prema *nälük*, *nápast(v)ovati* prema *nápast*, *vjérovati* prema *vjéra*, *sväbovati* prema *svädba*, *räslikovati* prema *räslika*, *mínistrovati* prema *mínistar*, *döručkovati* prema *döručak*, *päljetkovati* prema *päljetak*, *vöjvodovati* prema *vöjvoda*, *üciteljevati* prema *ücitelj*, *náčelnikovati* prema *náčelnik* i dr.

Od spomenutog pravila ima, dakako, i gdje koji izuzetak. Tako bismo prema akcentu glagola u prvoj grupi očekivali i *svetkövati* prema *svétak* mjesto Vukova *svétkovati*. Akcenat *svetkövati* potvrđuje slovensko *svetkováti* i čakavski stihovi Hvaranina Pere Ljubića: Svakog svéca (čitaj *svēca*) i nedíje u selima i grädima *svetküjedu* kampanëli s pojen, miston i jüdüma (v. Antologija nove čakavske lirike. Uredili I. Jelenović i H. Petris. 1934, 53). Vukovo *svétkovati* bit će upravo deverbativ prema **svétkati* kao *željkovati* prema **željkat*. Jednako se može razumjeti i *dësetkovati* prema *dësetkati* prema slovenskom *desetkováti* i *desétkati*. Prema *pijánac* ima Vuk *pijāncevati*; Benešić ima prema očekivanju *pijančevati* i ARj. (IX, 910^b) *pijančövati* (iz Like). Prema akcentu glagola prve grupe imamo *hrvadövati* prema *Hrvät*, ali prema akcentu *Sřbin* očekivali bismo *sřbövati* (kao na pr. *cärovati* prema *cär*) mjesto Vukova *srbövati*. Vuk ima i *turkövati*, i taj se akcenat može razumjeti prema *Türčin* kao *gospodövati* prema *gospödin*. Vukovo *sušnjévati* može stajati prema dijalekatskom akcentu *süžanj* (kao *bübanj*) mjesto *süžanj*.

Sirenje akcenta *-oväti* > *-övati* iz prve grupe u drugu kao u primjeru *srbövati* opaža se često kod naših kajkavaca; mnogi od njih, govoreći štokavski, akcentuju na pr. *radövati se* mjesto *rädovati se* ili *napredövati* mjesto *näpredövati* (s akcentom kao u *näpredak*). Taj se akcenat raširio i u slovenskom jeziku; u njemu se prema „Slov. pravopisu“ (1950) govori na pr. *ministöväti*, *obrasövati*, *radövati se* i dr. ili *napredövati* i *napredövati*, *obédövati* i *obedövati* i dr.

U našem književnom jeziku imamo glagol *poštovati* sa dva akcenta: *pöštovati* i *poštövati*, ali to su glagoli različna postanja; *pöštovati* je imperfektivan denominativ od *pöšta* (od *počsta*), a *poštövati* je perfektivan i imperfektivan deverbativ, već prema svojem postanju: kao složen od *po-* i *štovati* ili kao iterativ od starijega perfektiva *počisti-* 1. l. prez. *počtu* s pas. participom *počten*, od kojega je naš pridjev *pöšten*. Potvrde za takvo značenje donosi ARj. Osim iterativa *poštovati* od perfektiva *počisti* bio je nekad i iterativ *počitati* s imenicom *počitanje* (ispor. germanizam *strahopočitanje* prema *Ehrfurcht*).

Na kraju treba da još nešto spomenem. U našem književnom jeziku ima sva sila denominativnih glagola s njemačkim završetkom *-irati*, na pr. *agitirati*, *demantirati*, *diskutirati*, *imitirati*, *redigirati*, *registrirati* i dr. U beogradskom književnom jeziku takvi glagoli dobivaju obično završetak *-ovati* i ponajviše akcenat na petom slogu, pa bi prema tome spomenuti glagoli gla-

sili: *agitovati*, *dèmantovati*, *diskutovati*, *imitovati*, *redigovati*, *registrovati*. Tako ih akcentuje i Ristić-Kangrgin „Rečnik“, ali u njemu ima i drukčijih akcenata; ispor. na pr. *èkspedovati* (mjesto *èkspedovati*) ili *èliminovati*, *èksperimentovati* pored *analizovati*, *diskreditovati*, *emàncipovati*, *improvizovati* i dr. I Belić u „Pravopisu srpskohrvatskog književnog jezika“ (1950) akcentuje nejednako takve glagole; u njega nalazimo na pr. *ànalizovati* pored *emàncipovati* i *èksperimentovati* (zacijelo prema *èksperimentisati*). Ostavljajući stručnjacima u Beogradu, da oni prema svojoj jezičnoj navici utvrde akcenat za takve glagole, ja ću se ovdje osvrnuti samo na akcenat glagola *interesovati*. U Benešića nalazimo glagolsku imenicu *interesòvànje* i prema njoj bismo očekivali glagol s akcentom *interesòvati*, ali Benešić ima samo *interesirati*. Imenica *interes* govori se trojako: s akcentom *ìnteres* (obično), *ìnteres* (u VRj.) i *intères* (u Dubrovniku), pa prema tome možemo načiniti deverbativ *ìnteresovati* (tako je u Ristić-Kangrge), *ìnteresovati* (za akcenat ispor. *plândovati*) i *intèresovati*. Budući da je akcenat *intères* (ispor. i rus. *intèrés*) najbliži svome izvoru, ja bih njega odabrao, a s njime, dakako, i *intèresovati* i *dezintèresovati*.

AKCENTUACIJA U NOVOM PRAVOPISU ALEKSANDRA BELIĆA

Bratoljub Klaić

Novi Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika, što ga je nedavno objavio beogradski profesor dr. Aleksandar Belić, razlikuje se od svih dosadašnjih svojih prethodnika i na srpskoj i na hrvatskoj strani osobito dvjema karakteristikama, od kojih je prva, da je rječnik uz to djelo istodobno ekavski i ijekavski (istočni i južni, kako se tamo kaže), a druga, da je taj rječnik sav obilježen akcentima. Ovim je dvjema karakteristikama, a napose drugom, profesor Belić doskočio jednoj velikoj našoj potrebi, koja se osobito osjećala u kazališnim krugovima, u kojima se često kolebalo u pogledu akcenata, jer naši dosadašnji akcentuirani rječnici (Jugoslavenske akademije, Vukov, Broz-Ivekovićev, Benešićev, Ristić-Kangrgin i u najnovije vrijeme Barićev, I. dio) ili su bili nepristupačni, ili su na pr. za imenice davali u najboljem slučaju samo nominativ i genitiv, za pridjeve samo pozitiv, a za glagole samo infinitiv i prvo lice prezenta. Što je s akcentom kod imenica u ostalim padežima, što je kod pridjeva s akcentom u komparativu i tvorbi priloga, kakvi su akcenti na pr. u imperfektu i aoristu pa u participima kod glagola, kada i koji akcenti prelaze na proklitiku i t. d., nismo mogli dosada saznati izravno i brzo ni iz jednoga priručnika, pa je često valjalo posezati za još uvijek nedostignutim Daničićevim, Pavićevim ili Rešetarovim akcenatskim studijama, a to nije uvijek bilo lako, jer se u kazalištu (a osobito, u najnovije vrijeme, na radiju) u prvom redu traži brzina. Belić je i sam svojedobno pisao o pro-